

Μονάδα Ισότιμης Πρόσβασης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: Δημιουργώντας Συνθήκες Συμπερίληψης στην Ανώτατη Εκπαίδευση

Το παρόν κείμενο ανακοίνωσης παρουσιάστηκε στο:

31ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών – 22-24/10/2025

Ιωάννινα

Βιβλιογραφική αναφορά ανακοίνωσης στα ελληνικά & αγγλικά:

- Χρυσάφη, Λ. (2025). Μονάδα Ισότιμης Πρόσβασης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: Δημιουργώντας Συνθήκες Συμπερίληψης στην Ανώτατη Εκπαίδευση. *31ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*. Ακαδημαϊκή ευημερία, ελευθερία και ακεραιότητα: Από το AB στο AI, Ιωάννινα.
<https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/39399>
- Chrysafi, L. (2025). Unit of Equal Access for people with disabilities and people with special educational needs of the University of Ioannina. *31st Panhellenic Academic Libraries Conference*. Academic Well-being, Freedom, and Integrity: From AB to AI, Ioannina.
<https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/39399>

Περιεχόμενα ηλεκτρονικού αρχείου:

- Πλήρες κείμενο εργασίας / full-text in Greek
- Στοιχεία ανακοίνωσης στην ελληνική γλώσσα
- Conference paper's details in English

Για φιλικότερη πλοήγηση συνιστάται εμφάνιση του δυναμικού παραθύρου περιήγησης (επικεφαλίδων/σελιδοδεικτών).

Το περιεχόμενο διατίθεται **ελεύθερα** με άδεια χρήσης: Creative Commons Attribution CC **BY-NC-ND** 4.0 International License

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Πλήρες κείμενο εργασίας / full-text in Greek

Εισαγωγή

Η προσβασιμότητα, είναι ένα στοιχείο που «τέμνει» όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας. Είναι δηλαδή τα χαρακτηριστικά κάθε περιβάλλοντος, που επιτρέπουν σε όλα τα μέλη της κοινωνίας, χωρίς διακρίσεις, να μπορούν αυτόνομα με ασφάλεια και άνεση να προσεγγίζουν και να χρησιμοποιούν τα αγαθά, τις υποδομές και τις υπηρεσίες (συμβατικές και ηλεκτρονικές). Σε ένα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα αυτό αναφέρεται στη φυσική πρόσβαση στους χώρους του και τις υποδομές του, στο εκπαιδευτικό υλικό και εκπαιδευτικές διαδικασίες, στις πανεπιστημιακές δραστηριότητες και συνολικά στο Πανεπιστημιακό γίγνεσθαι.

Η νομική κατοχύρωση (Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, 2022) του δικαιώματος εισαγωγής των ατόμων με αναπηρία στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν συνεπάγεται αυτόματα και την απρόσκοπτη φοίτησή τους. Ακόμη και σήμερα, οι φοιτητές με αναπηρία στα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους. Μη επαρκείς υποδομές, ανεπαρκής ειδικός εξοπλισμός και η έλλειψη κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού αποτελούν ορισμένα από τα επιπλέον εμπόδια που καλούνται να υπερβούν. Η άρση αυτών των εμποδίων, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν σε φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, προϋποθέτει συστηματικό σχεδιασμό με στόχο την εφαρμογή των αρχών της Καθολικής Σχεδίασης. Η σπουδαιότητα της προσβασιμότητας αναδεικνύεται μέσα από τις σχετικές δράσεις, τους διαθέσιμους πόρους χρηματοδότησης αλλά και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης.

Η ανώτατη εκπαίδευση στη σύγχρονη εποχή δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την αρχή της ισότιμης πρόσβασης. Οι πανεπιστημιακές κοινότητες καλούνται να ανταποκριθούν σε μια πραγματικότητα όπου η διαφορετικότητα —σωματική, αισθητηριακή, γνωστική ή κοινωνική— αποτελεί τον κανόνα και όχι την εξαίρεση.

Στο πλαίσιο αυτό, η Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων έχει ως αποστολή να διασφαλίσει ότι κάθε φοιτήτρια και κάθε φοιτητής με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να συμμετέχει ενεργά και ουσιαστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η αποστολή αυτή, ωστόσο, δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης· εκτείνεται βαθύτερα, αγγίζοντας τον πυρήνα της πανεπιστημιακής εμπειρίας: την ίδια την πρόσβαση στη γνώση. Σε αυτό το σημείο, ο ρόλος της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης αναδεικνύεται ως κομβικός κρίκος της διαδικασίας.

1. Η Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης – Υπηρεσίες και λειτουργία

Η λειτουργία της ξεκίνησε τον Μάιο του 2019, στεγάζεται στην Κεντρική Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης και στελεχώνεται από Βιβλιοθηκονόμο, Ψυχολόγο, Πληροφορικό και Γραμματειακή Υποστήριξη, έχοντας ως αποστολή την δημιουργία ενός ευνοϊκού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος για την στήριξη των φοιτητών που για ιατρικούς ή άλλους κοινωνικούς λόγους αντιμετωπίζουν λειτουργικές και εκπαιδευτικές δυσκολίες στην ολοκλήρωση των σπουδών τους.

Η προσέγγιση της Μονάδας βασίζεται σε μια ολιστική θεώρηση των ζητημάτων προσβασιμότητας και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με αναπηρία. Η δράση της εκδηλώνεται τόσο μέσω ενός πλέγματος άμεσων υπηρεσιών όσο και μέσω της ανάδειξης κρίσιμων θεμάτων, δίνοντας παράλληλα ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και των κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων. Κεντρικός στόχος της αποτελεί η αλλαγή κουλτούρας, η οποία δύναται να αποφέρει τα πιο ουσιαστικά οφέλη στην προσπάθεια άρσης των εμποδίων.

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2024-2025 η Μονάδα εξυπηρέτησε περισσότερους από 240 φοιτητές, ενώ παράλληλα δέχθηκε αιτήματα καθοδήγησης και υποστήριξης από πολίτες των Ιωαννίνων και των γύρω περιοχών. Σημειώνεται ότι στον αριθμό αυτό δεν περιλαμβάνονται φοιτητές που δεν έχουν εισαχθεί μέσω του ποσοστού

5%, φοιτητές που απέκτησαν αναπηρία κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, καθώς και φοιτητές μεγαλύτερης ηλικίας που δεν έχουν δηλώσει κάποια αναπηρία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων αφορά άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σκλήρυνση κατά πλάκας και προβλήματα ακοής. Οι συνηθέστεροι τομείς υποστήριξης περιλαμβάνουν τη μετατροπή συγγραμμάτων, την ηλεκτρονική υποστήριξη καθώς και τη διαμεσολάβηση με διδάσκοντες για ζητήματα εξετάσεων και παράδοσης μαθημάτων. Το δίκτυο εθελοντών της Μονάδας ξεπερνά κάθε προσδοκία, αριθμώντας περισσότερους από 250 ενεργούς εγγεγραμμένους συμμετέχοντες, οι οποίοι λαμβάνουν μέρος σε μηνιαίες δράσεις και συναντήσεις, σεμινάρια αλλά και σε άμεση υποστήριξη συμφοιτητών τους. Παράλληλα, υλοποιούνται σε συνεχή βάση δράσεις ενημέρωσης σε τμήματα του Πανεπιστημίου, ενώ πραγματοποιούνται και παρουσιάσεις σε σχολεία και συναφείς φορείς της πόλης των Ιωαννίνων.

Αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς ότι οι δράσεις και οι υπηρεσίες που παρέχονται χρειάζεται να είναι πολυτροπικές και να καλύπτουν ένα εύρος διαφορετικών τύπων αναγκών.

Η Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων λειτουργεί με σκοπό να παρέχει ολοκληρωμένη υποστήριξη στους φοιτητές με αναπηρία, μέσα από ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών:

- Συμβουλευτική και εξατομικευμένη υποστήριξη: με την παρουσία ψυχολόγου πραγματοποιείται καταγραφή των αναγκών και λήψη ιστορικού, πάντα με απόλυτη διακριτικότητα και σεβασμό στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.
- Προσαρμογή εκπαιδευτικού υλικού: μετατροπή συγγραμμάτων και σημειώσεων σε προσβάσιμες μορφές, όπως Braille, ηχητικά βιβλία ή αρχεία συμβατά με αναγνώστες οθόνης.
- Ηλεκτρονική προσβασιμότητα: διασφάλιση πρόσβασης στις πανεπιστημιακές υπηρεσίες και στο διαδίκτυο.
- Δανεισμός και παροχή βοηθητικής τεχνολογίας: λογισμικά ανάγνωσης, μεγεθυντές οθόνης, συσκευές ηχογράφησης.

- Προσβάσιμοι σταθμοί εργασίας: εγκατεστημένοι στην Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη.
- Συνεργασία με διδάσκοντες: για την προσαρμογή της διδασκαλίας και της αξιολόγησης στις ανάγκες των φοιτητών.
- Εκπαίδευση προσωπικού: με στόχο την ανάπτυξη ευαισθησίας και δεξιοτήτων που ενισχύουν την ακαδημαϊκή συμπερίληψη.

Η λειτουργία της Μονάδας βασίζεται σε μια φιλοσοφία διαλόγου με κάθε φοιτητή, με στόχο την ανίχνευση των ιδιαίτερων αναγκών και τη διαμόρφωση εξατομικευμένων σχεδίων υποστήριξης. Παράλληλα, η δράση της δεν περιορίζεται στην παροχή άμεσων υπηρεσιών, αλλά επεκτείνεται σε συνεργασίες με δομές εντός του Ιδρύματος, καθώς και σε εξωστρεφείς δράσεις με τοπικούς φορείς. Μέσα από αυτές τις συνέργειες επιτυγχάνεται η ενημέρωση του κοινού, η απόκτηση πρόσθετης τεχνογνωσίας και η δικτύωση με άλλες δομές που μοιράζονται παρόμοιους στόχους. Με αυτόν τον τρόπο, η Μονάδα καθοδηγεί αποτελεσματικά τους φοιτητές όταν απαιτείται εξω-πανεπιστημιακή υποστήριξη, ενώ ταυτόχρονα δέχεται αιτήματα από άτομα εκτός Πανεπιστημίου για την παροχή υπηρεσιών.

2. Σύνδεση με τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

Καμία μορφή εκπαιδευτικής υποστήριξης σε ένα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα δεν μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένη εάν η Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος δεν είναι πλήρως προσβάσιμη. Η Βιβλιοθήκη αποτελεί τον χώρο όπου η γνώση αποκτά σχήμα και περιεχόμενο· εάν το σχήμα αυτό αποκλείει ορισμένες ομάδες, τότε ολόκληρη η εκπαιδευτική διαδικασία παραμένει άνιση. Για τον λόγο αυτό, οι δράσεις της Μονάδας οργανώνονται σε δύο βασικούς άξονες: τη φυσική και την ηλεκτρονική προσβασιμότητα.

1. Φυσική προσβασιμότητα

Στον χώρο της Βιβλιοθήκης έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη διασφάλιση της ασφαλούς και αυτόνομης μετακίνησης κάθε επισκέπτη. Για τον σκοπό αυτό

τοποθετήθηκαν σε καίρια σημεία των εγκαταστάσεων απτικοί χάρτες και οδηγοί όδευσης τυφλών, οι οποίοι αποτελούν κρίσιμα εργαλεία υποστήριξης για τα άτομα με προβλήματα όρασης. Οι απτικοί χάρτες παρέχουν ολοκληρωμένη πληροφόρηση για τον περιβάλλοντα χώρο, διευκολύνοντας τον προσανατολισμό και τον εντοπισμό σημείων αναφοράς, κοντινών ή απομακρυσμένων. Η μεγάλη έκταση του Πανεπιστημιακού Campus καθιστά συχνά δύσκολο τον προσανατολισμό, γεγονός που ενισχύει ακόμη περισσότερο τη σημασία της ύπαρξής τους. Οι χάρτες αποτυπώνουν ανάγλυφα τα βασικά σημεία ενδιαφέροντος του Μεταβατικού Κτηρίου, του Κτηρίου της Κεντρικής Βιβλιοθήκης καθώς και ολόκληρου του Campus, ενώ συνοδεύονται από περιγραφές σε σύστημα Braille, ηχητικές οδηγίες και QR Codes με παραπομπές σε χρήσιμες διαδικτυακές πηγές.

Παράλληλα, οι οδηγοί όδευσης τυφλών ενισχύουν σημαντικά την ανεξαρτησία και την ασφάλεια μετακίνησης των ατόμων με προβλήματα όρασης. Η τοποθέτησή τους πραγματοποιήθηκε με μη επεμβατικό τρόπο στο εσωτερικό των κτηρίων, διευκολύνοντας τους φοιτητές στη μετάβαση προς βασικά σημεία εξυπηρέτησης, διδασκαλίας και πληροφόρησης.

2. Ηλεκτρονική προσβασιμότητα

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στον ψηφιακό χώρο της Βιβλιοθήκης, με βασικό στόχο τη διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες, όπως ο ιστότοπος και οι ψηφιακές συλλογές. Καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια ώστε η ανάπτυξη και η λειτουργία τους να ευθυγραμμίζονται με τα διεθνή πρότυπα προσβασιμότητας, διασφαλίζοντας τη χρήση τους από όλους τους χρήστες χωρίς αποκλεισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, παρέχονται λειτουργίες όπως μεγέθυνση κειμένου, ανάγνωση περιεχομένου μέσω λογισμικού οθόνης, καθώς και απλή και φιλική πλοήγηση.

Η συνεργασία της Μονάδας Ισότιμης Πρόσβασης με τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων αποτυπώνεται σε ένα σύνολο στοχευμένων δράσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν:

- Διασφάλιση προσβασιμότητας στους καταλόγους και τις ψηφιακές πλατφόρμες.
- Δημιουργία προσβάσιμων αντιγράφων βιβλίων σε συνεργασία με εκδότες και διδάσκοντες.
- Ενίσχυση της ψηφιακής βιβλιοθήκης AMELib, με διάθεση ψηφιακών ακαδημαϊκών συγγραμμάτων κατάλληλων για φοιτητές με προβλήματα όρασης ή άλλες μορφές εντυποαναπηρίας.
- Διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για το προσωπικό της Βιβλιοθήκης, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων στην εξυπηρέτηση φοιτητών με διαφορετικές ανάγκες.
- Διαμόρφωση φυσικών χώρων, με την εγκατάσταση ραμπών και εργονομικών σταθμών εργασίας.
- Υποστήριξη στη χρήση βοηθητικών τεχνολογιών εντός της Βιβλιοθήκης.

Με τον τρόπο αυτό, η Βιβλιοθήκη δεν λειτουργεί απλώς ως θεσμικός συνεργάτης· αναδεικνύεται σε ορατό χώρο ισότητας, όπου η θεωρία της συμπερίληψης μετουσιώνεται σε πράξη.

3. Προσβάσιμοι Σταθμοί Εργασίας για Φοιτητές με Αναπηρίες

Η Βιβλιοθήκη, σε συνεργασία με τη Μονάδα Ισότιμης Πρόσβασης, έχει εγκαταστήσει έξι πλήρως προσβάσιμους σταθμούς εργασίας, με στόχο τη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής των φοιτητών με αναπηρία στις ακαδημαϊκές τους δραστηριότητες. Οι σταθμοί αυτοί εξυπηρετούν άτομα με τύφλωση, μειωμένη όραση, κινητικές αναπηρίες, δυσλεξία ή άλλες μορφές εντυποαναπηρίας, καθώς και χρήστες με κώφωση. Μέσω αυτών παρέχεται πρόσβαση στις συλλογές της Βιβλιοθήκης, στις διαδικτυακές υπηρεσίες και στην εκπόνηση ερευνητικών εργασιών, ενισχύοντας ουσιαστικά την ακαδημαϊκή ένταξη και συμπερίληψη.

Λογισμικό Υποστηρικτικής Τεχνολογίας

Οι προσβάσιμοι σταθμοί εργασίας έχουν εξοπλιστεί με εξειδικευμένα λογισμικά, τα οποία διευκολύνουν ουσιαστικά την πρόσβαση των φοιτητών στην πληροφορία:

- Οπτική Αναγνώριση Χαρακτήρων (OCR): μετατροπή σαρωμένων ή ψηφιακών αρχείων σε επεξεργάσιμη μορφή, με δυνατότητα περαιτέρω απόδοσης σε Braille, προφορικό λόγο ή μεγέθυνση.
- Λογισμικά ανάγνωσης οθόνης (NVDA, Innoetics TTS κ.ά.): screen readers με πλήρη υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας, δυνατότητα μετατροπής κειμένου σε φωνή, μεγέθυνση έως και 60 φορές, παραμετροποίηση οπτικής παρουσίασης και συμβατότητα με οθόνες Braille.
- Λογισμικό αναγνώρισης φωνής (Λογογράφος): μετατροπή προφορικού λόγου σε κείμενο, κατάλληλο για χρήστες με κινητική αναπηρία ή μαθησιακές δυσκολίες.
- Dolphin Publisher: δημιουργία ακουστικών βιβλίων DAISY, είτε με ανθρώπινη αφήγηση είτε με συνθετική φωνή.
- GRID: πλατφόρμα εναλλακτικής και επαυξητικής επικοινωνίας, με δυνατότητες προσαρμογής, πρόβλεψης λέξεων, αυτόματου κλικ και συνθετικής φωνής.

Εξειδικευμένος Εξοπλισμός

Για την κάλυψη των διαφορετικών αναγκών των χρηστών, οι προσβάσιμοι σταθμοί εργασίας έχουν εξοπλιστεί επιπλέον με τα ακόλουθα μέσα:

- Γραφομηχανή και εκτυπωτή Braille, για την παραγωγή έντυπου υλικού σε μορφή κατάλληλη για άτομα με προβλήματα όρασης.
- Ηλεκτρονική οθόνη Braille, η οποία επιτρέπει την απτική ανάγνωση ψηφιακού κειμένου.
- Ηλεκτρονικό μεγεθυντή CCTV, που παρέχει δυνατότητα μεγέθυνσης έντυπου υλικού σε πραγματικό χρόνο.

- Πληκτρολόγια μεγάλων πλήκτρων και ποντίκια ειδικού τύπου (ιχινόσφαιρα, μοχλός, διακόπτες πίεσης), σχεδιασμένα για χρήστες με κινητικές δυσκολίες.

Η ανάπτυξη και η λειτουργία προσβάσιμων υποδομών, τόσο στον φυσικό όσο και στον ψηφιακό χώρο της Βιβλιοθήκης, σε συνδυασμό με τον εξειδικευμένο εξοπλισμό και τη στενή συνεργασία με τη Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης, αποδεικνύουν στην πράξη τη δέσμευση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων προς την κατεύθυνση της ισότητας και της συμπερίληψης. Η ύπαρξη προσβάσιμων σταθμών εργασίας δεν εξασφαλίζει μόνο την απρόσκοπτη συμμετοχή των φοιτητών με αναπηρία στη μελέτη, την έρευνα και τη συγγραφή εργασιών, αλλά ενισχύει παράλληλα την αυτονομία τους και την εξοικείωση με την υποστηρικτική τεχνολογία. Έτσι, η προσβασιμότητα δεν περιορίζεται στην ακαδημαϊκή πρόοδο, αλλά συνιστά θεμέλιο και για τη μετέπειτα επαγγελματική και κοινωνική ένταξη, καθιστώντας το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων φορέα ουσιαστικής καλλιέργειας μιας κουλτούρας ισότητας και συμπερίληψης.

4. Αναπηρία και Συμπερίληψη – Ο ρόλος της Βιβλιοθήκης

Η αναπηρία, στη σύγχρονη κοινωνία, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ατομικό πρόβλημα, αλλά ως κοινωνική κατασκευή που πηγάζει από τα εμπόδια και τους αποκλεισμούς που δημιουργεί η ίδια η κοινωνία. Όταν η βιβλιοθήκη διαθέτει το υλικό της αποκλειστικά σε έντυπη μορφή, ουσιαστικά παράγει συνθήκες αποκλεισμού· όταν ο ιστότοπός της δεν είναι συμβατός με λογισμικά ανάγνωσης οθόνης, συντελεί στην αναπαραγωγή της αναπηρίας. Αντίθετα, η συμπερίληψη συνιστά ενεργητική στάση, η οποία απαιτεί την αναγνώριση του αυτονόητου δικαιώματος κάθε φοιτητή στην απρόσκοπτη πρόσβαση στην πληροφορία και τη δέσμευση για τη δημιουργία περιβαλλόντων χωρίς φραγμούς.

Η Βιβλιοθήκη, ως φυσικός χώρος, καλείται να εξασφαλίζει την πλήρη κινητική προσβασιμότητα μέσα από την ύπαρξη κατάλληλων υποδομών, όπως ραμπών, ανελκυστήρων και ειδικά διαμορφωμένων χώρων υγιεινής. Η τοποθέτηση οδηγών όδευσης τυφλών και απτικών χαρτών διευκολύνει τον προσανατολισμό

ατόμων με οπτική αναπηρία, ενώ ο σχεδιασμός με έμφαση στον σωστό φωτισμό, στη μείωση των θορύβων και στη χρήση εργονομικών επίπλων δημιουργεί συνθήκες που ενισχύουν την αυτονομία και την ισότιμη συμμετοχή.

Παράλληλα, η Βιβλιοθήκη λειτουργεί ως ψηφιακή πύλη γνώσης. Η διάθεση ηλεκτρονικών συγγραμμάτων σε μορφές συμβατές με screen readers, η τήρηση των διεθνών προτύπων WCAG από τις ψηφιακές πλατφόρμες και βάσεις δεδομένων, καθώς και η παροχή εργαλείων μεγέθυνσης ή ανάγνωσης κειμένου, αποτελούν ουσιαστικές πρακτικές προσβασιμότητας. Επιπλέον, οι υπηρεσίες απομακρυσμένης υποστήριξης, όπως η τηλεβοήθεια ή τα διαδικτυακά συστήματα άμεσης επικοινωνίας, ενισχύουν τη συμμετοχή όσων δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν τον χώρο.

Ωστόσο, η συμβολή της Βιβλιοθήκης δεν εξαντλείται στην υλική ή ψηφιακή προσβασιμότητα. Αποτελεί επίσης κόμβο υποστήριξης και ενδυνάμωσης. Η εκπαίδευση του προσωπικού σε ζητήματα αναπηρίας και συμπερίληψης, η διοργάνωση σεμιναρίων και εργαστηρίων για φοιτητές με αναπηρία, η στενή συνεργασία με τις υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας και άλλες πανεπιστημιακές δομές ενισχύουν το πλέγμα της υποστήριξης και δημιουργούν ένα ακαδημαϊκό περιβάλλον με πραγματικά συμπεριληπτικά χαρακτηριστικά.

Τέλος, η Βιβλιοθήκη επιτελεί και έναν σαφή κοινωνικό ρόλο. Δεν περιορίζεται στη διαχείριση και παροχή γνώσης· αποτελεί χώρο κοινωνικοποίησης, ισότητας και άρσης των φραγμών που οδηγούν στον αποκλεισμό ή την περιθωριοποίηση. Συμβάλλει στη διάδοση ερευνητικών πόρων που σχετίζονται με την αναπηρία και τη συμπερίληψη, ενώ παράλληλα αναδεικνύει καλές πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν και από άλλα πανεπιστήμια. Με το κύρος της και με την κεντρική της θέση στο ακαδημαϊκό οικοσύστημα, η Βιβλιοθήκη έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως πρότυπο συμπεριληπτικής πρακτικής, αποδεικνύοντας ότι η ισότιμη πρόσβαση στη γνώση αποτελεί θεμελιώδη όρο για μια δίκαιη και δημοκρατική πανεπιστημιακή εμπειρία.

5. Διεθνείς πρακτικές – Τι μπορούμε να μάθουμε

Σε διεθνές επίπεδο, οι ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες αποτελούν πρότυπα εφαρμογής καινοτόμων στρατηγικών που προάγουν την καθολική πρόσβαση και τη συμπερίληψη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η Βιβλιοθήκη του Harvard (Harvard University Library, 2025) έχει συγκροτήσει εξειδικευμένη ομάδα με αποκλειστική αρμοδιότητα την παραγωγή προσβάσιμων αντιγράφων ακαδημαϊκών κειμένων, σε στενή συνεργασία με τους διδάσκοντες, εξασφαλίζοντας έτσι ότι το επιστημονικό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί από όλους ανεξαιρέτως τους φοιτητές. Αντίστοιχα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, το University College London (University College London, 2025) έχει ενσωματώσει την αρχή της Καθολικής Σχεδίασης σε όλες τις ψηφιακές του πλατφόρμες, με αποτέλεσμα το εκπαιδευτικό υλικό να είναι εξ αρχής συμβατό με τα διεθνή πρότυπα προσβασιμότητας, χωρίς να απαιτούνται εκ των υστέρων προσαρμογές.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Εθνική Βιβλιοθήκη της Νορβηγίας, η οποία εφαρμόζει το πρόγραμμα «Born Accessible». Στο πλαίσιο αυτού, όλα τα νέα ηλεκτρονικά βιβλία που κατατίθενται στη συλλογή της υποχρεούνται να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια προσβασιμότητας, καθιστώντας την έννοια της συμπερίληψης θεσμοθετημένη προϋπόθεση της εκδοτικής και βιβλιοθηκονομικής πρακτικής. Παράλληλα, η Βιβλιοθήκη του MIT (MIT Libraries, 2023) έχει επενδύσει συστηματικά στην εκπαίδευση του προσωπικού της, οργανώνοντας σεμινάρια που περιλαμβάνουν βιωματικές δράσεις, με σκοπό να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση και η κατανόηση των πραγματικών εμπειριών των φοιτητών με αναπηρία.

Οι διεθνείς αυτές πρακτικές αναδεικνύουν με σαφήνεια ότι η συμπερίληψη δεν μπορεί να νοηθεί ως αποσπασματική ή δευτερεύουσα προσαρμογή, αλλά ως κεντρική στρατηγική επιλογή. Πρόκειται για σχεδιασμό που ξεκινά από το μηδέν με γνώμονα την ισότητα, επιβεβαιώνοντας ότι η πρόσβαση στη γνώση είναι αναφαίρετο δικαίωμα και όχι παραχώρηση.

6. Αλλαγή κουλτούρας

Η ύπαρξη υποδομών και τεχνολογικών εργαλείων, όσο αναγκαία και αν είναι, δεν επαρκεί από μόνη της για να εξασφαλίσει πραγματική ισότητα. Η ουσιαστική πρόκληση εντοπίζεται στην αλλαγή κουλτούρας, δηλαδή στη βαθιά μεταμόρφωση του τρόπου με τον οποίο η ακαδημαϊκή κοινότητα αντιλαμβάνεται την αναπηρία και την προσβασιμότητα. Η πρόσβαση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια επιπλέον παροχή ή ως ένδειξη φιλανθρωπικής διάθεσης, αλλά ως αναφαίρετο δικαίωμα, θεμελιωμένο στις αρχές της δημοκρατίας και της ισότητας των ευκαιριών.

Η μετατόπιση από μια λογική ελεημοσύνης προς μια λογική κοινωνικής ευθύνης απαιτεί τη συλλογική δέσμευση όλων των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας — διδασκόντων, βιβλιοθηκονόμων, διοικητικού προσωπικού και φοιτητών. Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση του προσωπικού των ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είναι καθοριστικής σημασίας, όχι μόνο για την απόκτηση τεχνικής γνώσης σε εργαλεία προσβασιμότητας, αλλά και για την καλλιέργεια ενσυναίσθησης και βαθύτερης κατανόησης των εμπειριών που βιώνουν οι φοιτητές με αναπηρία.

Ταυτόχρονα, η προσβασιμότητα οφείλει να ενταχθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό των Βιβλιοθηκών και να αποτελέσει οργανικό τμήμα της ακαδημαϊκής πολιτικής, ώστε οι παρεμβάσεις να μην είναι αποσπασματικές ή περιστασιακές, αλλά συστηματικές, διαχρονικές και θεσμοθετημένες. Η ενσωμάτωση της αρχής της συμπερίληψης σε κάθε πτυχή του σχεδιασμού και της λειτουργίας μιας Βιβλιοθήκης αποτελεί προϋπόθεση για την οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος που εγγυάται τη δίκαιη και ισότιμη συμμετοχή όλων.

Μόνο μέσα από αυτήν την ολιστική και θεσμικά κατοχυρωμένη προσέγγιση μπορεί να επέλθει η αναγκαία αλλαγή κουλτούρας. Μια αλλαγή που δεν περιορίζεται στη βελτίωση των υπηρεσιών, αλλά διαπερνά το σύνολο της πανεπιστημιακής ζωής, καθιστώντας το πανεπιστήμιο χώρο ουσιαστικής συμπερίληψης, ισότητας και ισοτιμίας.

7. Συμπεράσματα

Η Μονάδα Ισότητας Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων δεν αποτελεί απλώς μια διοικητική δομή ή μια υπηρεσία παροχής υποστήριξης· συνιστά έναν καταλύτη αλλαγής που επηρεάζει τον ίδιο τον πυρήνα της Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Η λειτουργία της, σε στενή συνεργασία με την Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη, αποδεικνύει ότι η συμπερίληψη δεν είναι αφηρημένη έννοια ούτε προαιρετική πρακτική, αλλά μια θεμελιώδης στρατηγική επιλογή, η οποία επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο παράγεται, διαχέεται και αξιοποιείται η γνώση.

Η συνεργασία αυτή αναδεικνύει στην πράξη πώς η ισότητα μπορεί να υλοποιηθεί: μέσα από την ανάπτυξη προσβάσιμων συλλογών και ψηφιακών πλατφορμών, μέσα από την αξιοποίηση προηγμένων τεχνολογιών που αίρουν εμπόδια και γεφυρώνουν ανισότητες, αλλά πρωτίστως μέσα από τη σταδιακή διαμόρφωση μιας νέας πανεπιστημιακής κουλτούρας που θέτει στο επίκεντρο την ισότητα και τον σεβασμό της διαφορετικότητας.

Οι ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, ως θεσμοί που αποτελούν τη μνήμη, την καρδιά και την ψυχή κάθε πανεπιστημίου, δεν μπορούν να παραμένουν ουδέτερες απέναντι σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης. Οφείλουν να αποτελούν τον καθρέφτη των αρχών της δημοκρατίας και της ισότητας που το Πανεπιστήμιο οφείλει να υπηρετεί. Στο πλαίσιο αυτό, η συμπερίληψη δεν μπορεί να εκλαμβάνεται ως επιλογή καλής θέλησης, αλλά ως θεσμική και ηθική υποχρέωση.

Ένα Πανεπιστήμιο με συμπεριληπτική Βιβλιοθήκη είναι, αναγκαστικά, ένα Πανεπιστήμιο με συμπεριληπτικό χαρακτήρα. Η προσβασιμότητα δεν περιορίζεται σε τεχνικά ζητήματα ή σε υλικές διευκολύνσεις· συνιστά ζήτημα ισότητας, αναγνώρισης δικαιωμάτων και κοινωνικής δικαιοσύνης. Εν τέλει, η επένδυση στην καθολική προσβασιμότητα και στη συμπερίληψη δεν αφορά μόνο τους φοιτητές με αναπηρία, αλλά ενισχύει την ποιότητα και τη δημοκρατικότητα της εκπαίδευσης συνολικά, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός πανεπιστημίου

που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προσδοκίες μιας κοινωνίας δίκαιης, ανοιχτής και χωρίς αποκλεισμούς.

Βιβλιογραφία

- Harvard University Library. (2025). Accessibility and inclusive learning resources at Harvard University. Harvard University.
- Massachusetts Institute of Technology (MIT) Libraries. (2023). Inclusive access and accessibility initiatives. MIT Libraries.
- University College London. (2025). Universal Design and accessibility in higher education. UCL Library Services.
- Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων. (2022). Δικαίωμα εισαγωγής ατόμων με αναπηρία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Νομικό πλαίσιο και πολιτικές. Αθήνα: ΥΠΑΙΘ.

Στοιχεία ανακοίνωσης στην ελληνική γλώσσα

Τίτλος εργασίας

Μονάδα Ισότιμης Πρόσβασης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων: Δημιουργώντας Συνθήκες Συμπερίληψης στην Ανώτατη Εκπαίδευση

Στοιχεία συγγραφέα / συγγραφέων

Λουκία Χρυσάφη, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, email: loukiachrysafh@uoi.gr

Λέξεις-κλειδιά

1. Ισότιμη πρόσβαση
2. Φοιτητές με αναπηρία
3. Βοηθητικές τεχνολογίες
4. Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες

5. Συμπερίληψη

Περίληψη

Η Μονάδα Ισότιμης Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ιδρύθηκε με σκοπό την υποστήριξη φοιτητών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ενισχύοντας την ισότιμη συμμετοχή τους στην ακαδημαϊκή ζωή και τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης. Η λειτουργία της Μονάδας βασίζεται σε αρχές προσβασιμότητας, ενσωμάτωσης και εξατομικευμένης υποστήριξης, αναγνωρίζοντας ότι κάθε φοιτητής έχει διαφορετικές ανάγκες και δυνατότητες.

Η παρουσίαση αναδεικνύει τις υπηρεσίες που προσφέρονται στους φοιτητές: μετατροπή συγγραμμάτων και σημειώσεων σε προσβάσιμες μορφές (ηχητικά, ψηφιακά, Braille), χρήση βοηθητικών τεχνολογιών (screen readers, μεγεθυντές, υπαγόρευση), δανεισμό εξειδικευμένου εξοπλισμού, καθώς και συμβουλευτική και καθοδήγηση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διαρκή εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού της βιβλιοθήκης, προκειμένου να παρέχεται ένα περιβάλλον φιλικό και συμπεριληπτικό.

Παρουσιάζονται επίσης προκλήσεις που αντιμετωπίζονται, όπως η ανάγκη για διαρκή επικαιροποίηση του τεχνολογικού εξοπλισμού και η συνεργασία με διαφορετικούς φορείς εντός και εκτός του πανεπιστημίου. Μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα και ποσοτικά στοιχεία, αναδεικνύεται ο ρόλος της Μονάδας ως καταλύτης για την ενίσχυση της συμπερίληψης στην ανώτατη εκπαίδευση.

Conference paper's details in English

The paper was presented at the **31st Panhellenic Academic Libraries Conference**, which took place at Ioannina (Greece) during 22-24 of October 2025. Conference website: <https://en.31palc.lib.uoi.gr/>

Title

Unit of Equal Access for people with disabilities and people with special educational needs of the University of Ioannina

Details of author / authors

Loukia Chrysafi, University of Ioannina, email: loukiachrysafh@uoi.gr

Keywords

1. Equal access
2. Students with disabilities
3. Assistive technologies
4. Academic libraries
5. Inclusion

Abstract

The Unit of Equal Access of the University of Ioannina was established to support students with disabilities and special educational needs, promoting their equal participation in academic life and full access to library services. The Unit's operation is based on the principles of accessibility, inclusion, and personalized support, acknowledging the diverse needs of each student.

This presentation highlights the services offered by the Unit: conversion of textbooks and notes into accessible formats (audio, digital, Braille), use of assistive technologies (screen readers, magnification software, speech-to-text), loan of adaptive equipment, and advisory support. Special focus is placed on the continuous training and awareness-raising of library staff, to foster a welcoming and inclusive environment.

The presentation also discusses the challenges faced, such as the need for ongoing technological upgrades and effective collaboration with various universities and external stakeholders. Through practical examples and

statistical data, the role of the Unit as a catalyst for fostering inclusion in higher education is demonstrated.